

radi sezajo po tujem imetju, in mnogi tudi življenje svoje postavijo na kocko.

Le redki so opustili namirno in nestanovitno življenje po lesovih, in so se poprijeli dela na polju pri bogatih posestnikih angleških, ali pa pastirstva. Takim delavcem se navadno dobro godi. Nekateri služijo tudi pri jezdnej policiji angleške, in prav radi jih imajo. Drugi prevažajo potnike in vozove preko rek. Ob primorju pa so domačini malone izginili, ker so pregrdo ž njimi ravnali. Dobiš jih le v notranjih krajih, duševno in telesno zelo zanemarjene, in človek prvi hip res ne vé, ali bi jih pomiloval ali preziral. Lenoba, nadležnost in osveta so njihove glavne napake. In prav to je glavni razlog, da jih vlada angleška, kakor tudi naselniki smatrajo za izvržek človeštva, in delajo na to, da bi jih do celega iztrebili. Dosta potov napravijo divjo gonjo na divjake, in tako poginejo po cela plemena, ali pa se umaknejo še dalje v lesove. Človek ne vé, kaj bi rekel: ali so domačini večji divjaki, ali vsiljeni Angleži. Avstralija bi uže pela slavo Angležem, ako bi oni zaslug svojih ne bili oskrunili na tak mrzek način, ki je nedostojen tako slavnega in naobraženega naroda.

Ko se je izvedelo, da pleme kmalu odpotuje proti Kiandri, postala je naša Marija vsa nemirna. Povedala mi je, da pojde ž njim. Jaz sem jej odgovarjal. Razložil sem jej, kako bi bilo to nespametno, ako bi tiho domačnost zamenila z nestalnim in divjim klatenjem po lesovih in pustinjah, kjer je čaka zgolj pomanjkanje. Ali odgovorila mi je s presunljivim vskrikom: „No, saj Winter tudi vedno govori o svojej domovini ter pravi, da se mora tje povrniti. Moja domovina so lesovi naši, med belci sem pa na tujem.“ Moral sem jej pritrditi, kaj sem hotel.

Res je šla. Vzela je več rut in krilo, jaz pa sem jej podaril pol krone. Koj je šla s svojimi tovaršicami novce zapit. Smešno je bilo, kedar so te mlade, čvrste in gorkokrvne deklina se lasale in ruvale. In to se je več potov prigodilo. Tudi sedaj, ko so se malo opile, skočile so si v lase in trgale. Zlasti se je vsajala ona deklina v lepej obleki, hotela je biti prva. Le je zgrabila to, le uno za lase in je kričala na vse grlo: „Kaj, ti črna deklina, ali ne veš, da sem bila ladij?“ Tudi v kuhinji so se mi včasih tako spoprijele, da sem imel dosta truda, preden sem jih brez škode narazen spravil.

Pripovedali so mi skušeni naselniki, da so uže na mnogih ovčarnah poskušali te divjake kakorkoli privaditi domačnosti. Vzeli so čisto male otroke k sebi, da bi se ne navadili klatenja po lesovih in pustinjah. Ali ko so odrasli in je pleme domačinov mimo prišlo, popustili so vse in pobegnili z rojaki.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava 1890.

Naslednje podamo bogat posnetek glavnega govornika v budgetni razpravi:

Govor poslanca Šukljeja

v državnem zboru dne 19. aprila t. l.

„Najprvo izražam zahvalo spoštovanim govornikom, ki so se z menoj oglasili za proračun ter mi naklonili čast, da v tako važni debati govorim kot generalni govornik desnice. Tej častni nalogi hočem zadostiti po svojih skromnih močéh.

Gospoda ve, da ima drugi glavni govornik nekako odkazano pot, katero mu narekujejo predgovorniki. Držal se bodem te poti ob kratkem v proračunskem oziru, obširneje pa hočem govoriti o političnem položaji.

Kar se tiče proračuna, sklepa bilanca odsekovega poročila s preostankom 2,330.000 gld. Gospod poslanec za Krnov je namesto tega prebitka zračunil $3\frac{1}{4}$ milijona primanjkljaja. Ta račun mu je ovrigel že finančni minister, toraj se ž njim ne bodem dalje pečal. Le to omenim, da nasprotna stranka sama ni teh mislij, kakor poslanec Menger, in da smatra državne finance mnogo boljše, da celo več zaupa v sedanji finančni položaj, nego desnica. Pred nekaterimi tedni namreč, ko se je govorilo o noveli k zgradarini, imeli smo od one strani nasvet, — slučaj tudi včasih igra svojo vlogo, — ki je bil sprejet z glasovi leveice, da ima država od poslopij okrogla dva milijona manj dohodkov. Gospoda! Prva naloga vsakega narodnega zastopstva pa je, da vrvna ravnotežje z ozirom na dohodke in troške. Ako torej resna parlamentarna stranka — in levica je taka — zmaga z nasveti, da se bistveno zmanjšajo dohodki smatram jaz to sicer kot posreden, vendar pa kot veljaven dokaz, da levica priznava boljše državne finance. Glede na proračun omenim le žganjarskega davka. Proračunjen je na 32,375.000 gld. Gospod dr. Menger pa misli, da je ta svota za $1\frac{1}{4}$ milijona previsoka.

Sklicuje se na vspeh minulega leta; toda po krivici. Nismo manj imeli dohodkov, ker se je žganja manj iztočilo; temveč, ker smo prevzeli iz leta 1888 toliko zalog, od katerih nismo dobili davka. To pravi gospod dr. Menger sam v Schanzovem „Finanz-Archiv“-u. To je tudi bilo, zato mislim, da smemo pritrditi od gospoda finančnega ministra navedelim številkam.

Sicer pa se dalje ne bodem pečal s proračunom in konstatujem, da je generalni govornik sam priznal od odseka zračunjeni prebitok. Kar pa se tiče izdaje rente, to mislim gré na račun njegove pozabljivosti. Že lansko leto je generalni govornik leveice s tem dokazoval, a mu je g. finančni minister tudi stvar pojasnil. Dalje ničesa ne dostavim, le to opomnim, da je vlada previdno

nastavila številke proračuna in da jih je budgetni odsek trezno presodil.

Obrnem se sedaj k političnemu delu svojega govora in pričnem s češko-nemško spravo, ki je takorekoč *pièce de resistance* letošnje budgetne debate. Smem poudarjati tudi v imenu svojih slovenskih tovarišev v zbornici, da ne nasprotujemo spravi in srčno želimo miru med narodoma, ki bivata v lepi češki domovini. (Dobro! Dobro! na desnici.) To moramo storiti na korist avstrijske države (Dobro!), to storimo tudi v narodnostnem oziru. Ponavljam, na korist avstrijske države, in se strinjam z mnogimi predgovorniki.

Vsiljuje pa se vprašanje: Kako pa naj obstoji država, kako se razvija, kako upira gibanju in viharjem prihodnosti, ako se ne zjedimo o narodnostnem vprašanju ter ne končamo tega prepira? Gospoda predgovornika dr. pl. Plener in dr. Steinwender sta z vso pravico včeraj opozarjala na socialno vprašanje.

Vsi čutimo, da vre. Zdi se mi, da porodni popadki novega družbenega reda napadajo socialno telo. Socialno vprašanje se širi in država ima resno nalogo, da se loti rešitve tega vprašanja. Kako pa bode to mogoče, ako oni možje, ki zastopajo politično moč v državi, le na to mislijo, kar razdružuje, in na to pozabljajo, kar druži? (Dobro!) Rečem pa tudi, da v narodnostnem oziru želim konca narodnostnih nasprotij in prepиров. Ne more se mi ugovarjati, da pošteno ne zastopam stvari svojega naroda. Narodnostnemu boju se ne umaknem, kjer se mi zdi potrebno; toda nočem ga grand mème, in prepričan sem, da uničujemo mnogo moči v narodnostnem boju, katero bi po poštenih stvari mogli porabiti na drugih poljih z mirnim in pozitivnim delom. (Dobro!)

Ako se nam posreči, da dosežemo tako spravo, mnogo močnejše bode naše gospodarsko in duševno življenje. Korist bi bila na vseh straneh; toda pogoj je, da se doseže poštena nagodba. Kar se tiče češke sprave, je moja misel, da je potrebna; vendar pa so vzroki, ki utesnejo ovirati njeno izvršitev, njeno trajnost. Nočem kritikovati malo primerne vladne politike na Češkem, osobito nasproti Mladočehom. Dovoljujem pa si označiti svoje stališče nasproti besedam g. poslanca za Rovdnico.

Poslanec dr. Gregr je skušal dokazati, kako škodljiva bi bila češka sprava koristim njegovega naroda. Pečal se je mnogo v govoru z državnim pravom; odgovor je že dobil, dostaviti hočem le še kratko opomnjo. Znana je beseda Mirabeau-a, ko so zasmehovali Robespierrea, čegar poznejšo veljavo še nihče ni slutil. Rekel je o njem: „Ta moč veruje, kar govori.“ Naravnost priznam, da sem pazljivo poslušal g. dr. Gregra. Spoštujem njegovo nenavadno govorniško nadarjenost, toda nisem dobil prepričanja, da on tudi veruje to, kar je govoril o državnem pravu.

Pri tej priliki je rabil citat, kar se večkrat zgodi v pripravljenih govorih. Ta citat pa ni bil na pravem mestu. V zvezi s češko spravo je rabil pesnikove besede:

„V mrzlih srcih zmrzuje zvestoba“. Ponavljam te besede, in zato mi bode odpustili osebni spomin. Prihodnje leto bode četrto stoletje, ko sem kot mlad vojak prvič stopil na češka tla.

Videl sem Češko leta 1866 za časa nesrečne vojske in pozneje ob pruskem zasedenju. Spominjam se še dobro onega časa, kar je naravno. Toda našel sem toliko dokazov srčne udanosti in zvestobe cesarju in državi med češkim narodom, da odločno povem gosp. dr. Gregru, da v srcu češkega naroda udanost državi in vladarski hiši nikdar ni in nikoli ne bode padla do ledišča. (Živahna pohvala na desnici.)

Gospod poslanec dr. Gregr se je tudi pritoževal — ne vem, ali je to zahvala ali očitjanje — da niso povabili Mladočehov k obravnavam. Z mnogih strani se graja napaka, celo staročeški listi so zadnje dni tega mnenja. Dozdeva se mi, da bi bilo to brezvspešno. Mladočeška stranka je preveč bojovita — nemir je njen oživljajoči element —; ne bi dovolila sprave, ker bi sama sebi izpodkopala obstanek. (Poslanec Salašek: Tako je!)

Gosp. dr. Gregr trdi, da je češko-nemška sprava za češki narod neizmerna škoda, poguba. Gospoda moja! Dovolite, da izpovem našo misel. Nasprotje med Staro- in Mladočehi je že davno več, kakor le domač prepír. Vsi ga čutimo. Akoravno tako natančno ne poznam čeških razmer, kakor gospodje iz Češke, vendar vidimo stvari iz daljave mnogo jasneje in bolj nepristransko, kakor marsikdo, ki živi v tej homatiji in prepíru. Gospoda dr. Gregra, ki češko nemško-nemško spravo imenuje *pactum leoninum* in trdi, da imajo le Nemci dobiček, Čehi pa zgubo, vprašam naravnost, ali je on te misli, da bi bili Nemci pred 12 ali 15 leti podpisali te pravne točke? (Poslanec baron Hackelberg: Nikoli!)

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Prvi maj. Prvi maj bil je od nekdanj veseli dan za šolsko mladino, izrekoma v mestih. Sicer vedno bolj ali manj med mestnim zidovjem zaprti, imeli so učenci ta dan prost in podajali so se z enim svojih učiteljev ven v prosto naravo, kjer so se veselili novega zelenja in cvetja. Letos je prvi maj drugačen, letos hočejo delavci vsega sveta praznovati ta dan kot dela vsaki praznik. Do sedaj bilo je tudi to drugače: delavci, katerim niso zadostovali cerkveni prazniki, dodajali so si tako imenovane „plave ponedeljke“, to so delali navadno le malomarni delavci, v lastno škodo in v škodo svoje rodbine, ker s tem zavrgli so zaslužek svojega prostovoljnega praznika, mojstri pa so se tudi radi za zmiraj znebili takega nezanesljivega delavca; na stare dni in še pred postal je redno berač. Letos pa iz ameriških, francoskih, angleških in nemških delavskih krogov hujskajo vse delavce v to, da

nikjer napadeni. V nekaj dneh smo dospeli v Lampingflat. Te kopanine so bile najbogatejše v celém Novem južnem Walesu, preden so odkrili zlate žile na Lachlanu. Ko smo dospeli v Lampingflat, kopali so uže na dveh krajih; v Stoneye-Creeku in v Spring-Creeku, tri četrtinke ure od mesta.

V Spring Creeku smo ugledali jašek pri jašku. Eni so bili uže z vodo zaliti, drugi posuti. V ostalih jaških po 20 do 30 črevljev globokih, delalo je mnogo ljudij, da si z neznatnim uspehom. O večjih zlatih kosovih ni bilo uže dolgo slišati. V Spring-Creeku smo postavili šatore. Kovač je začel staviti tudi kovačnico, jaz pa sem letal z Angležem sem in tje in gledal, kje bi se dalo s pridom kopati. Slednjič sva si izbrala primerno mesto. Ali do sedaj še nismo imeli pravice v Walesu kopati. Šel sem toraj na policijo po dovoljenje. Takse je bilo 10 šilingov. Stopil sem v pisarno, v katerej je sedel debel komisar. Čuvši kaj bi rad, odbil me je na kratko, češ, da je nedelja, in se take reči ne pišejo. V tem so se odprle duri in notri je stopil vrhovni komisar Clouta, moj znanec z ovčarne Chalkerjeve. Ko me je zagledal, koj je zavpil: „Kaj pa vi, gospod Winter? Ali ste šli od Chalkerjevih?“

„Kaj pak“, odgovoril sem. „Rad bi tu v kopaninah srečo poskusil, da bi mogel potem domov se vrniti.“

„No dobro, dobro!“ Sedel je za mizo in mi spisal dovoljenje, se vé da na imé Winter. Takse ni vzel, in po vrhu mi je še srečo voščil.

Začel sem z Angležem kopati. Kopanje je bilo nevarno, zakaj blizu je bila stara jama, ki je bila do vrha z vodo zalita. Tudi sem moral skoro sam kopati, drug moj je bil jako len, stal je navadno zgoraj pri vretenu, vlačil vodo in glino, pa kadil je. Delo je šlo po časi od rok, prav po polževo. Prikopavši 34 črevljev globoko, zadeli smo ob nekoliko zlata. Od slej je šlo delo hitreje od rok. Brez oddiha smo vlačili zlatonosno glino iz jame in vozili dobro uro daleč prat. Na ta način smo dobili vsak po več unč zlata.

Ta čas pa so se pričeli v Lampingflatu napadi na kitajske diggerje. V vsej krajini je bivalo do 80.000 Evropejcev in morda do 3000 Kitajcev. Ti Mongolci so začeli biti nadležni, in so se razlezli po celej okolici kakor mrčes, tako da so bili Evropejcem na potu. Imajo pa Kitajci tisto lastnost, kakor naši Judje. Kjer jim gré za dobiček, tam so grozno skromni in ponižni, in ker so zadovoljni tudi z malim, godi se jim navadno dobro tudi na takih krajih, na katerih Evropejci pred njimi niso ničesar dosegli. Po vrhu so nesramni tako, da jim nič ni, če jih kdo zaničuje. Spodi jih, koj se ti povrnejo. Poplavili so vso Kalifornijo in velik kos Avstraliji. Nadležnost Kitajcev je poburila končno tukajšnje Evropejce. Sklicali so velik meeting in sklenili, da je treba Kitajce s silo pregnati s te krajine. Res se je zbralo mnogo tisoč diggerjev s puškami in krepelci in so šli nad Kitajce. Koj je bila tudi policija za petami, in komisarji

so začeli z diggerji prijazno in pomirljivo se pogovarjati, ali zastonj. Zlatokopi so nastajali, da Kitajci morajo od todi, da jih ne trpé. Kjer so Kitajca zalotili, odrezali so mu kito. Stane so jim požgali, kite pa nasadili na drogove, in tako so se kakor z zmagoslovne vojske povrnili v Lampingflat.

Vrhovni komisar je sporočil o teh izgredih guvernementu v Sydney, od koder so koj poslali dva kanona, do 100 vojakov angleških in 60 mornarjev; po vrhu so nabrali še mnogo policajev. Ko je ta vojaška odprava dospela v Spring-Creek, prijel je grozen smeh diggerje. Kaj pač hoče ta pest proti tolikim tisočinam diggerjev! Vojaki so ostali pri nas cel mesec, in naposled so se udali diggerji na toliko, da Kitajci ne smejo kopati drugej, kakor samo v Black-quardgullu. Tako je polagama vse vtihnilo in se udalo, in vojaki so se vrnili v Sydney. Diggerji so začeli mirno delati, in tudi mi smo se povrnili v svoj jašek. Morali pa smo biti jako pazljivi, da ni voda iz okolnih jam prodrla k nam. Da si je bilo delo nevarno, jaška vendar nismo hoteli popustiti.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava 1890.

Govor poslanca Šukljeja

v državnem zboru dne 19. aprila 1890.

(Dalje.)

Prepričan sem, da nikoli! Tedaj ste še upali, da obdržite gospodstvo na Češkem; tedaj ne bi dovolili razdelitve nefidejkomisnega veleposestva v posamezne volilne okraje; tedaj ne bi priznali, da to vprašanje ne spada pred državni, temveč pred deželni zbor češki. Danes pa so stvari drugačne, in trdim, da so se Nemci vsled sprave odpovedali gospodstvu na Češkem in da Čehi ne bodo več videli nemške večine v deželnem zboru. In kaj za nas to pomeni, vsi dobro vémo.

Vsaka prememba na našo škodo se je pričela z nemško večino v češkem deželnem zboru. (Res je! na desnici.) Priznam, da ta sprava utegne ovirati razširjevanje češkega življa, toda trdna postojanka v obrambo vsled sprave. zagotovljeno ozemljé je tolika pridobitev, da smemo višje ceniti to pridobitev nego zgube, ki so seveda tudi v tej pogodbi.

Pa postavimo se na stališče dr. Gregra in pri-trdimo mu, da imajo Čehi le zgubo od te sprave. Potem pa vprašam! Kdo pa je temu vzrok? (Prav dobro! na desnici.) Kdo pa je pripomogel k temu položaju, ki je rodil pravne obravnave njih posledice. (Prav dobro na desnici.) Ali je nedolžna ona stranka, ki je rahljala disciplino v češkem narodu ravno v trenutku, ko je

nasprotna stranka pokazala vzgled občudovanja vredne izurjenosti? (Dobro! Dobro! na desnici.) Ali gospodje ne previdijo, da je vera v avtoriteto za vsak narod potreba, in da so napačno postopali, ker so v narodu izpodkopavali vero v veljavo moža v trenutku, ko je ta vera bila zagotovilo vspeha? (Pohvala na desnici.) V trenutku, ko je treba skupne narodove moči, ko se nihče ne bi smel odtegniti, so pričeli napadati v socialnem oziru važno vrsto, dočim je nasprotnik zbiral svoje vrste k napadu. (Prav res! na desnici.) To so naše sodbe, izliv mojega prepričanja. Tudi obliko zagovarjam ker se strinja z mojo, morda ostro individualnostjo. A kar se tiče stvari, zatrjujem gospodom iz Češke, da se vsa slovenska delegacija državnega zbora v tem oziru strinja z menoj. In gospoda moja, imamo pravico, da nas priznate kot najzvestejše in zanesljivejše zaveznike češkega naroda. (Pohvala na desnici.)

Stopimo korak naprej. Mladočeško gibanje je morda danes na Češkem močnejše. Mogoče je, in jaz upam, da se bodo stvari obrnile in da bodo na Češkem treznejše presojali in pomišljali. Ne verujem, da bi mladočeška opozicija bila nevarna češko-nemški spravi.

Toda, gospoda, na nekaj Vas opozarjam. Mir se tudi na Češkem ne bodo ohranili, ako bode omejen le na to deželo. (Poslanec dr. Ferjančič: Tako je!) To je nemogoče. Preslabo bi sodil življenja moč v češkem narodu, ko bi mislil, da bodo Čehi malomarno gledali, kako se godi njihovim sorojakom na Moravskem in v Šleziji. Bilo bi nesmiselno, ko bi na eni strani volilni red na Češkem postavili na pravične podlage, na drugi strani pa mirno trpeli čudovitost, da je isti narod v sosedni moravski deželi, kjer ga živi tri četrtine, pod gospodarstvom manjšine, ki ima le 25 odstotkov prebivalstva. (Prav dobro! na desnici.) (Dalje prih.)

Govor poslanca dr. Ferjančiča

v državnem zboru dne 22. aprila t. l.

Slavni zbor!

Večini slov. poslancev je navada, da pri posvetovanju o proračunu in pri obravnavi o posamičnih upravnih strokah motrijo vzroke neugodnega našega položaja v državi. Mi kažemo vedno na to, da nas italijanski in nemški element ovirata v našem napredku. Na to stališče postavili so se tudi moji rojaki-predgovorniki.

Danes mi je drugačna naloga; danes nočem govoriti od naroda do naroda, ali pa do vlade, ampak opisati hočem razmere doli ob Adriji: torej se ne postavim na stališče slovenskega naroda, ampak na stališče države.

Ker pa nameravam govoriti o političkem položaju Primorske — osobito Trsta —, se bodem le na dotičnih mestih dotaknil onih vprašanj, ki se tičejo specijelno naroda slovenskega.

Ne da se tajiti da je Trst v trgovinskem obziru tolike važnosti in imenitnosti za Avstrijo, kakor nobeno drugo mesto monarhije. Vlada in državni zbor mislita

vedno na to, kako bi preskrbela temu emporiju Avstrije potrebnih pogojev za njega trgovinski razcvit. Kakor pa skrbita vlada in ljudski zastop, da pride Trst glede na trgovinski njega razvoj do svojega prava, isto tako morata na to gledati, da na Primorskem, in osobito v Trstu, obstoje in se goje državi našej prijazna politiška mišljenja, katerih ne bi smel nikdo motiti, ni od znotraj — ni od zunaj. Trudil se bodem torej, da Vam na kratko naslikam tamošnji politiški položaj; iz te slike boste posneli, v koliko odgovarjajo ti odnošaji onej meri, katero sem Vam označil.

Odkar je prišel v veljavo narodnostni princip, — osobito od leta 1849. sem — od tedaj namreč, ko so se začeli narodi prosteje gibati, težijo narodi jednacega govora po združenju. Države so se od takrat veliko in nepričakovano premenile in posebno se je Italija, ki je bila poprej le geografsk pojem, konsolidovala do državne oblike. Toda Italija — tu menim neoficijelno Italijo, italijansko ljudstvo — ni še zadovoljna s pridobitvami novega časa. Ta meri vedno po deželah družih držav, burno zahtevajoč, da se dežele te združijo z italijanskim kraljestvom. Učenjaki in časnikarji trudijo se, da v narodu vzgojujejo ta duh. Vsakemu je znano, koliko uspehov so že dosegli v tem pogledu. Pri sestavi kake italijanske geografske karte se italijanski zemljepisci ne omejujejo na obsežje italijanskega kraljestva, oni posezajo dalje in prav avstrijske dežele so one, katere uvrščajo v obsežje politiške Italije.

Odkar so si v leta 1866 pridobili Lombardijo in Beneško, prišla je v rabo neka beseda, nekov pojem, kateri nam pravi, da so še italijanske zemlje, katere še neso odrešene. Od leta 1866 sem obkrožuje naše uho beseda „iredenta“. Ta beseda je poznana in razumljena v bornej koči kolona in je istotako blagglasna po palačah imenitnikov. Italijansko ljudstvo se ne veseli zveze z Avstrijo, ker meni, da je moti v njega aspiracijah, katere aspiracije sem ravnokar označil; in znano je, da ima Crispi — ta predstavitelj oficijalne Italije, vse roke polne posla, da zabranjuje v ljudstvu pojave, kateri bi se križali z njega zvanjo politiko. Crispi, kateremu je bilo ljudstvo posebno naklonjeno in ki je učenec Mazzinijev, zgubil je svojo popularnost, ker pobija iredento, pojavivšo se bodisi v parlamentu ali pa zvanj parlamenta. Kak vihar je nastal lansko leto ko je Crispi razpustil „Odsek za Trst in Trident“! Kaj pa je bil ta odsek za Trst in Trident? To društvo ustanovilo se je v Rimu z nalogo, da organizuje po vsej Italiji propagando proti Avstriji in da vzpodbuja Italijane za osvobojenje Trsta in Tridenta od avstrijskega jarma.

To društvo je hotelo po plakatih javiti svetu svoje cilje! ali policija je zabranila, da jih neso prilepili. Toda vsebina plakatov je vendar-le prišla v javnost. Tu se italijanskej vladi očita, da zanemarja svoje dolžnosti. Pravice in dolžnosti so pa izražene v besedah „Trst in Trident“.

častno. Zato jim je došlo tudi pohvalno priznanje, izrekoma od koroških in primorskih rojakov. Kot zadnji govornik pri pravosodnem ministerstvu pride na vrsto poslanec Miha Vošnjak.

Kot živahne prizore nam je do sedaj omeniti v splošni razpravi govor ministra Dunajevskija in govor Plenerjev, potem pa minuli petek govor poljedelskega ministra grofa Falkenhayna o socijalnem vprašanji in pa zopet ugovor Plener-jev. Kot prvi govornik pri poljedelskem ministerstvu govoril je protisemit Vergani, ki je pogostoma imenoval milionarje, pred pa je že govoril Bärenreuter o osnovi 4. stanu delavcev.

Grof Falkenhayn odgovarjal je, da se delavci ne smejo snovati kot poseben stan, ker tak ni, temveč, da se mora uvrščati onem vrstam družbe, pri kateri sodelujejo. Ako bi se snoval kot lastni stan delavcem, potem dobimo takoj še peti stan, delavcem pa ne bode pomagano, temveč stanje njihovo bode celo slabšano.

O kapitalu in milijonih pa je rekel minister, da je denar za gospodarstvo potreben, ker sicer peša in ne sme se klicati med svet o kapitalu z namenom, zbudjati s tem zavist manj premožnih in ubogih ljudi, varovati pa je treba, da ocena denarja ne postane malikovanje zlatega teleta. Človeški družbi treba je vernosti, vere v neumerjocost duše, spolnovanja 10. zapovedi Božjih, izrekoma spolnovanja 4. zapovedi, ker sicer tudi državi ne bode mogoče, družbo človeško varovati zoper prestopanje 7. zapovedi.

Tako kršansko govorjenje z ministerskega sedeža zbudilo je hudo maloverne in brezverne kolovodje na zborniški levici, izrekoma pa še to, da je minister govoril o dolžnosti spolnovanja 10. zapovedi Božjih. Urno so stikali glave in hitro je bil storjen sklep, da naj načelnik levece zavrne take besede ministrove, katerih pa, kakor se je pokazalo celo poslušal ni.

Pri volitvi glavnega protigovornika izbran je bil od levece njen načelnik Plener. ki je z veliko samozavestjo trdil, da se, kakor zgodovina priča, človeška družba snuje po gotovih naravnih zakonih, ne pa po načelih, katera si izmislijo kakovi ljudje ali celo ne po kršansko-socijalnih načelih, katere je minister razvijal brez povoda in kakor on misli, brez dogovora z drugimi člani vlade. Zavračal je potem tako govorjenje z ministerskega sedeža doli kot nepristojno ter hotel ministra zavračati, kakor političen velikaš ali kakor učitelj svojega učenčka v šoli. Konečno pa je še celo rohnal, ko je slabo poučen o govoru ministrovem, mislil da je ta hujskal zoper kapital z besedami o plesu krog zlatega teleta.

Za Plenerjem je predsednik takoj in preden je bilo ministru mogoče oglasiti se k besedi, besedo dal dr. Vitežič-u, takoj za tem pa vkljub pred sklenjeni razpravi, poprime besedo ter reče: Zljubilo se je gospodu poslancu Plenerju zavračati moj prejšnji govor kot nedostojen in na to moram zavriniti da sem 60 let star, 11 let minister, parlamentarno delujem od leta 1867.

in zato nisem voljen o potrebnem dostojnem postopanju na tem polji od nikogar sprejemati zavračanja ali podučevanja tudi ne, ako bi bil to vodja velike parlamentarne stranke, zatoraj odločno zavračam neosnovan napad poslanca Plenerja.

Glede trditve Plenerjeve, da bi bil minister hujskal zoper kapital, pa ga on zavrne s tem, da prečita stenogram iz katerega je razvidno prav nasprotno in minister izreka pričakovanje, da bode Plener toliko pošten, da bode to tudi očitno pripoznal.

Plener je na to odgovarjal, je sicer pripoznal, česar ni mogel tajiti, toda, ne z očno pošteno možatostjo, s katero zadostenje daje viteški značaj, ampak vil se je in izgovarjal, kakor na napačni pcti zasačen mladenček, ki cinca in cinca namesto, da bi naravnost pripoznal zmoto ter rekel ne zamerite mi, pomota je bila.

V celi zbornici imel je ta dvoboj toliki vtis, kakoršnega je redkokedaj videti, ministru čestitalo se je z desnice, pred se mu je živahno dobro klicalo. Plener pa je sam sedel na svojem sedežu, vsa levica se ga je sramovala in ogibala in na glas ga obsojala zavolj takega osmešenja. Stari Herbst muzal se je hudomušno tako, da mu je bilo na obrazu čitati veselje na sramotnem spodrsnenji mladega tekmovalca. Po daljnem očividnem poparjenji, bil je Scharschmid prvi, ki ga je prišel tolažit, gotovo v ta namen, da se je časništvu dal ukaz to dogodbo v prvi vrsti zamolčavati, v drugi pa presukavati tako, da Plener še vedni ostaja v svitu zmagovitega boritelja proti mračnjaštvu. In res, kdor je drugi dan bral dunajske liste razun „Vaterland-a“ in „Wiener Zeitung“ ni zvedel družega kakor to, besede stenograma bile so zamolčane in celo stara vladna „Presse“ rekla je, da je minister težko v soglasji s svojimi ministerskimi tovariši.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava 1890.

Govor poslanca Šukljeja

v državnem zboru dne 19. aprila 1890.

(Dalje.)

Obrnem se sedaj k političnemu delu svojega govora in pričnem s češko-nemško spravo, ki je takorekoč *pièce de resistance* letošnje budgetne debate. Smem poudarjati tudi v imenu svojih slovenskih tovarišev v zbornici, da ne nasprotujemo spravi in srčno želimo miru med narodoma, ki bivata v lepi češki domovini. (Dobro! Dobro! na desnici.) To moramo storiti na korist avstrijske države (Dobro!), to storimo tudi v narodnem oziru. Ponavljam, na korist avstrijske države, in se strinjam z mnogimi predgovorniki.

Vsiljuje pa se vprašanje: Kako pa naj obstoji država, kako se razvija, kako upira gibanju in viharjem prihodnjosti, ako se ne zjedimo o narodnostnem vprašanji ter ne končamo tega prepira? Gospoda predgovor-

nika dr. pl. Plener in dr. Steinwender sta z vso pravico včeraj opozarjala na socialno vprašanje.

Vsi čutimo, da vre. Zdi se mi, da porodni popadki novega družbenega reda napadajo socialno telo. Socialno vprašanje se širi in država ima resno nalogo, da se loti rešitve tega vprašanja. Kako pa bode to mogoče, ako oni možje, ki zastopajo politično moč v državi, le na to mislijo, kar razdružuje, in na to pozabljajo, kar druži? (Dobro!) Rečem pa tudi, da v narodnostnem oziru želim konca narodnostnih naprotij in preprirov. Ne more se mi ugovarjati, da pošteno ne zastopam stvari svojega naroda. Narodnostnemu boju se ne umaknem, kjer se mi zdi potrebno; toda nočem ga *grand mème*, in prepričan sem, da uničujemo mnogo moči v narodnostnem boju, katero bi po poštenu spravi mogli porabiti na drugih poljih z mirnim in pozitivnim delom. (Dobro!)

Ako se nam posreči, da dosežemo tako spravo, mnogo močnejše bode naše gospodarsko in duševno življenje. Korist bi bila na vseh straneh; toda pogoj je, da se doseže poštena nagodba. Kar se tiče češke sprave, je moja misel, da je potrebna; vendar pa so vzroki, ki utegnejo ovirati njeno izvršitev, njeno trajnost. Nočem kritikovati malo primerne vladne politike na Češkem, osobito nasproti Mladočehom. Dovoljujem pa si označiti svoje stališče nasproti besedam g. poslanca za Rovdnico.

Poslanec dr. Gregr je skušal dokazati, kako škodljiva bi bila češka sprava koristim njegovega naroda. Pečal se je mnogo v govoru z državnim pravom; odgovor je že dobil, dostaviti hočem le še kratko opomnjo. Znana je beseda Mirabeau-a, ko so zasmehovali Robespiera, čegar poznejšo veljavo še nihče ni slutil. Rekel je o njem: „Ta mož veruje, kar govori.“ Naravnost priznam, da sem pazljivo poslušal g. dr. Gregra. Spoštujem njegovo nenavadno govorniško nadarjenost, toda nisem dobil prepričanja, da on tudi veruje to, kar je govoril o državnem pravu.

(Dalje prih.)

Govor poslanca dr. Ferjančiča

v državnem zboru dne 22. aprila t. l.

(Dalje).

Navel sem to, da označim moža, ki se je postavil na čelo društva „Dante Alighieri“. Ruggero Bonghi je označil smoter društva v tem smislu, da mu (društvu) pripada naloga, obvarovati propada one dežele, katere sme Italija zahtevati po narodnem pravu. Rekel je: „Dante je se svojo lučjo prepodil srednovečno temo. Dal Bog, da društvo, ki se je ustanovilo pod njega imenom vspeva v to ime, da ne potoneta italijanska kultura in italijanski jezik v ptujem nalive.“

Še jasnejše nam je smoter tega društva v društvenem organu povedal Giacomo Venezian, ko je govoreč o položaju Italijanov v raznih delih sveta — rekel (čita):

V Tridentu postavili so spomenik nekemu staronemškemu pesniku, ker nas hočejo izzivati. (Klici: Bolzan!) Ob mejah Beneških čuje se kričanje Srbov in Hrvatov, kateri nočejo dopustiti, da se postavi spomenik slavnemu Dalmatincu Nikolu Tomazeju“. Mimogrede bodi omenjeno, da to ni res. (Čita): „Slovenci pogledujejo poželjivo po Furlanskih planjavah in njih apostoli napovedujejo po propovednicah in po cestah vojsko italijanskim rojakom. Društvo „Dante Alighieri“ kliče Italijanom, da se postavijo v bran. Kdor ljubi domovino svojo, mora ž njimi. Italija mora pomagati Italijanom, borečim se za najsvetejša prava.“

Taki so torej nameni, tak je smoter tega društva. Ako pripomnim, da je društvo to stopilo na mesto „Odbora za Trst in Trident“, izvel sem — tako mislim — le posledico iz istin, po meni navedenih. Postavljenje spomenika v Tridentu ni torej družega, nego protiaustrijska demonstracija. (Ugovarjanje.) Uverjen sem, da je mnogo mest po Italiji, katera pogrešajo kinča Dantejevega spomenika in vendar so izbrali uprav Trident za to, da se najprvo tam postavi Danteju spomenik.

Nabira se po vsej Italiji in nabirajo tudi po avstrijskih mestih, kjer stanujejo Italijani. Trident je podaril 10.000 lir, ker menda nemajo v blagajni svoji avstrijskih goldinarjev (Poslanec dr. Lorenzoni: Še več!) in Tržaški listi nam uprav sedaj javljajo, s kakim entuzijazmom je Tržaški mestni zastop v sobotnej seji dovolil svoto 1000 gld. v ta namen, temu društvu in s takimi cilji.

Ker torej postavljenje Dantejevega spomenika ni družega, nego demonstracija proti Walterjevemu spomeniku, menim, da ni žalil duha velikega pesnika oni, ki je dal na pozive za nabiranje prilepiti listke, na katerih se je čitalo: Polenta no monumenta. (Poslanec dr. Lorenzoni: Bravo!)

Ako še nadalje navedem, da je nekov Bidischini podaril mestu Tržaškemu nekaj relikvij iz zapuščine Garibaldijeve — kakšne relikvije, se nam ne pove — in ako povem, da je nekov Rimski odbor zaključil, da se te stvari toliko časa ne izroče mestu Tržaškemu, dokler se Trst ne loči od Avstrije in se združi z Italijo — pojasnil sem — tako menim — na nekaterih izmed obilnih prikazni delovanje in spletke irredente, pojavljajoče se izven črnorumenih kolov.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Dobrova. 12. maja. (Javna zahvala in drugo). Dobrotnik, kateri pa noče, da bi se ga javno imenovalo, naročil je naši šoli za celo tekoče leto „Vrteca“.

Slavni deželni odbor kranski poslal bil je meseca svečana več odtisov „Navodilo“, kar se je razdelilo bilo med ponavljavce tukajšnje šole, česar bili so zelo veseli.

lachlanskem se širijo tečni pašniki, in v okolici je več ovčarn. Drugih ljudij tu ni bilo popreje. Nedavno je todi lezel s svojimi koli nek ovčar. Deset volov je imel vpreženih, pa je še komaj šlo. Ob nekej močarini je obstal, zakuril in zaspal. Zjutraj je našel dečak ovčarjev velik kos zlata v pepelu. Kakor hitro se je ta novica raznesla po okolici, koj so prišli izvedavi ljudje gledat in poskušat, ali bi se dalo kaj dobiti. In gledi, na samem površju so našli zlato, tu večje, tam manje kosove.

Koj so začeli diggerji vkup vreti. Na ta način je kmalu nastalo barakarsko mesto. Mnogi zlatokopi so začeli tudi jaške kopati, to pa je stalo dosta dela, ker je bilo treba globoko v zemljo iti. Tudi je bilo treba jaške dobro podpirati, in to je napravljalo velikih stroškov. Slednjič je poskusil nek Nemec z Ljubeka s svojimi družabniki, da napravi jašek poleg samega močvirja, in v globini 114 črevljev je zadel na zlato žilo. Z kosovi, ki so jih vlačili iz jaška, tehtali se po funtu.

Kot blisk se je raznesla ta novica po vsej koloniji, in sedaj so jeli kar v trumah vreti diggerji na Lachlan. V šestih tednih je privrelo do 60 000 ljudij.

Ko sem prišel v kopanine, našel sem več stotin stanov, a na mestih cele kupe posekanega drevja, ki je bilo pripravljeno za podpore v jaških. Mnogi diggerji se še niso dela lotili, gledali so, da popreje stana in druge potrebščine uredi. Koj sem se polastil v pustem lesu mesta blizu omenjenega močvirja. Ves prostor so namreč koj v prvih dneh zemljemerci na claime zmerili. Vsak claim za štiri može, kakor veli zakon. Kakor veriga se je vlekla cela vrsta claimov. Kmalu sem dobil za svoj claim tri družabnike. Švicarja, Prusa in Bavarca, in koj smo mogli iti na delo. Da bi pa delo v jaških brže se odsedalo, pa tudi manj stalo, spojili so se družabniki dveh claimov v eno družbo in kopali en jašk. Tudi mi smo dobili takih družabnikov: dva Kanadca in dva Francoza. Eden Francoz je bil izboren tesar, kar nam je pozneje posebno prav hodilo. Delo smo si tako razdelili, da sta vedno po dva kopala v jašku, ostali pa so cepili hlode na primerne rekle za podpore v jaških. Prikopali smo 136 črevljev globoko, ali po zlatej žili še ni bilo sledu. Tudi sosedje naši niso imeli sreče. Vsak je uže menil, da dela prazno delo.

Naš družabnik Švicar je ves nejevoljen prodal svoj del za 6 funtov šterlingov, čez nekaj dni tudi Bavarec za 8 funtov. Kmalu na to so štirji Švedi, ki so kopali za nami, zadel ob zlato žilo. To je napravilo mnogo vrišča. Koj so pritisnili kupci in hoteli na vsak način kupiti naše dele. Jaz sem prejel za svoj del 50 funtov šterlingov.

Brez premude smo začeli sedaj poleg Švedov kopati nov jašek, in v globini 140 črevljev smo srečno zadel ob zlato žilo. Sedaj še le so nalegali na nas spekulant, ponujali so vsakemu po 200 do 800 funtov šterlingov za njegov del. Delo naše v jašku je bilo s

početka težavno in nevarno. V okolici je bilo mnogo vode in glina se je vedno trgala, tako, da so kooji naši komaj sproti odvažali vodo in glino. Po vrhu je bilo treba jašek znotraj dobro podpirati. No Francoz nam je delo znatno olajšal. Napravil je pri jašku poseben stroj. Na velikem lesenem kolesu sta bila privezana dva mehova od surove volovske kože. Eden meh je šel gori, eden doli. Tako smo vlekli glino iz jame. Za odpravljanje vode sta nam služila dva vedra od platna tako trdega in močnega, kakor so plahte na ladijah. Ves ta stroj sta nam gonila dva konja, eden po dnevu, eden po noči.

Na ta način smo kmalu prchiteli vse sosede. Okrog nas so nastajali hitro novi jaški. Tu in tam so zadeli ob zlato, in naposled se je pokazalo, da ta na videz neznaten kraj krije pet bogatih žil v svojem drobu. Žile te so koj nazvali po legi in smeri: severna žila, južna žila, nova Kaledonija, Vitorija in princ Wales. Morda je še več žil skritih v drobu, ali do sedaj jih še niso mogli oslediti radi prevelike globine.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava 1890.

Govor poslanca Šukljeja

v državnem zboru dne 19. aprila 1890.

(Dalje.)

Pri tej priliki je rabil citat, kar se večkrat zgodi v pripravljenih govorih. Ta citat pa ni bil na pravem mestu. V zvezi s češko spravo je rabil pesnikove besede: „V mrzlih srcih zmrzuje zvestoba“. Ponavljam te besede, in zato mi bodejte odpustili oseben spomin. Prihodnje leto bode četrto stoletje, ko sem kot mlad vojak prvič stopil na češka tla.

Videl sem Češko leta 1866 za časa nesrečne vojske in pozneje ob pruskem zasedenju. Spominjam se še dobro onega časa, kar je naravno. Toda našel sem toliko dokazov srčne udanosti in zvestobe cesarju in državi med češkim narodom, da odločno povem g. dr. Gregru, da v srcu češkega naroda udanost državi in vladarski hiši nikdar ni in nikoli ne bode padla do ledišča. (Živahna pohvala na desnici.)

Gospod poslanec dr. Gregor se je tudi pritoževal — ne vem, ali je to zahvala ali očitanje — da niso povabili Mladočehov k obravnavam. Z mnogih strani se graja napaka, celo staročeški listi so zadnje dni tega mnenja. Dozdeva se mi, da bi bilo to brezvspešno. Mladočeška stranka je preveč bojovita — nemir je njen oživljajoči element —; ne bi dovolila sprave ker bi sama sebi izpodkopala obstanek. (Poslanec Salašek: Tako je!)

Gospod dr. Gregor trdi, da je češko-nemška sprava za češki narod neizmerna škoda, poguba. Gospoda moja!

Dovolite, da izpovem našo misel. Nasprotje med Staro- in Mladočehi je že davno več, kakor le domač prepír. Vsi ga čutimo. Akoravno tako natančno ne poznam čeških razmer, kakor gospodje iz Češke, vendar vidimo stvari iz daljave mnogo mnogo jasneje in bolj nepristransko, kakor marsikdo, ki živi v tej homatiji in prepíru. Gospoda dr. Gregra, ki češko-nemško spravo imenuje *pactum leoninum* in trdi, da imajo le Nemci dobiček, Čehi pa zgubo, vprašam naravnost, ali je on te misli, da bi bili Nemci pred 12 ali 15 leti podpisali te pravne točke? (Poslanec baron Hackelberg: Nikoli!)

Prepričan sem, da nikoli! Tedaj ste še upali, da obdržite gospodstvo na Češkem; tedaj ne bi dovolili razdelitve nefidejkomisnega veleposestva v posamezne volilne okraje; tedaj ne bi priznali, da to vprašanje ne spada pred državni, temveč pred deželni zbor češki. Danes pa so stvari drugačne, in trdim, da so se Nemci vsled sprave odpovedali gospodstvu na Češkem in da Čehi ne bodo več videli nemške večine v deželnem zboru in kaj za nas to pomeni, vsi dobro vemo.

Vsaka prememba na našo škodo se je pričela z nemško večino v češkem deželnem zboru. (Res je! na desnici.) Priznam, da ta sprava utegne ovirati razširjevanje češkega življa, toda trdna postojanka v obrambo vsled sprave, zagotovljeno ozemlje je tolika pridobitev, da smemo višje ceniti to pridobitev nego zgube, ki so seveda tudi v tej pogodbi.

Pa postavimo se na stališče dr. Gregra in pritrdimo mu, da imajo Čehi le zgubo od te sprave. Potem pa vprašam: Kdo pa je temu vzrok? (Prav dobro! na desnici!) Kdo pa je pripomogel k temu položaju, ki je rodil pravne obravnave in njih posledice. (Prav dobro na desnici.) Ali je nedolžna ona stranka, ki je rahljala disciplino v češkem narodu ravno v trenutku, ko je nasprotna stranka pokazala vzgled občudovanja vredne izurjenosti? (Dobro! Dobro! na desnici.) Ali gospodje ne previdijo, da je vera v avtoriteto za vsak narod potreba, in da so napačno postopali, ko so v narodu izpodkopavali vero v veljavo moža v trenutku, ko je ta vera bila zagotovilo vspeha? (Pohvala na desnici.) V trenutku, ko je treba skupne narodove moči, ko se nihče ne bi smel odtegniti, so pričeli napadati v socialnem oziru važno vrsto, dočim je nasprotnik zbiral svoje vrste k napadu. (Prav res! na desnici.) To so naše sodbe, izliv mojega prepričanja. Tudi obliko zagovarjam, ker se strinja z mojo, morda ostro individualnostjo. A kar se tiče stvari, zatrjujem gospodom iz Češke, da se vsa slovenska delegacija državnega zbora v tem oziru strinja z menoj. In gospoda moja, imamo pravico, da nas priznate kot najzvestejše in zanesljivejše zaveznike češkega naroda. (Pohvala na desnici.)

Stopimo korak naprej. Mladočeško gibanje je morda danes na Češkem močnejše. Mogoče je, in jaz upam, da se bodo stvari obrnile in da bodo na Češkem treznejše presojali in pomišljali. Ne verujem, da bi mladočeška opozicija bila nevarna češko-nemški spravi.

Toda, gospoda, na nekaj Vas opozarjam. Mir se tudi na Češkem ne bode ohranil, ako bode omejen le na to deželo. (Poslanec dr. Ferjančič: Tako je!) To je nemogoče. Preslabo bi sodil življenja moč v češkem narodu, ko bi mislil, da bodo Čehi malomarno gledali, kako se godi njihovim sorojakom na Moravskem in v Šleziji. Bilo bi nesmiselno, ko bi na eni strani volilni red na Češkem postavili na pravične podlage, na drugi strani pa mirno trpeli čudovitost, da je isti narod v sosedni moravski deželi, kjer ga živi tri četrtine, pod gospodarstvom manjšine, ki ima le 25 odstotkov prebivalstva. (Prav dobro! na desnici.)

Upam, da tudi usoda malega slovenskega naroda Čehom ne more biti malovažna. Četudi nas je malo, pa imamo žilavo življenje ter zadržujemo velik del moči naših Nemcev. Ako bi kdaj podlegli, potem se bodo te proste moči obrnile proti Vam in boriti se bode morali z onimi težavami, ki bi bile posledica našega propada.

Mislim, da kot generalni govornik nisem zašel s pota in ne preziram svoje naloge, ako obračam pozornost na naše pokrajine. (Čujte! na desnici.) Oglejmo si dežele, kjer Slovenci združena prebivajo. Kaj mislite gospodje, kje se v resnici najbolj približujejo narodnosti?

Mirno rečem: na Kranjskem, v našem narodnem središču, in sicer zato, ker so nam ravno tu najmanj skratili narodnostne pravice. Stvar se Vam morda zdi čudna, ker ste navajeni preveč na strastne članke svojih listov, toda navel bodem nekaj vzgledov, ki Vam bodo mojo trditev dokazali. Vzemimo edini mešani okraj v deželi, okrajno glavarstvo kočevsko. V tem okraju je slovenska polovica malo večja, in naglašati smem, da je na obeh straneh živa narodna zavest, da obe stranki dobro poznate svoj položaj in nalogo. Pred nedavnimi leti ste se še burno prepirali obe narodnosti, toda kaj se je zgodilo pri lanskim deželnozborskih volitvah?

Vsi nemški volilni možje na Kočevskem, 31 po številu, prišli so na volišče ter glasovali za dva strogo slovenska kandidata s slovenskim programom. (Čujte! na desnici.) In nekaj dni pozneje je pri volitvi v mestni skupini čisto slovenski trg Ribnica, ki voli z mestom Kočevjem, tudi soglasno volil nemškega kandidata, akoravno je v Ribnici skoraj toliko glasov, kakor v Kočevji. (Čujte!) Nobena teh strank se ni pregrešila proti svoji narodnosti, proti svoji narodni zavesti, pač ste praktično pokazali, kako se rešujejo v prijateljstvu taka nasprotja. (Dobro! Dobro! na desnici.)

In če to ne zadošča, opozarjam na naš deželni zbor, kjer imajo Slovenci 25, Nemci 11 glasov; tu shajajo Slovenci z Nemci. Prejšnje čase narodnega pritiska so bili v našem deželnem zboru najhujši narodni prepíri, najsrdečiji narodni boji, danes pa — obrnem se na čestite tovariše na levi, ki z menoj sede v deželnem zboru — danes se obravnave vrše stvarno in mirno.

Skupno delamo na korist dežele, da smemo reči: naše razmere so se nepričakovano zboljšale. To je na-

sledek, ker vsaj deloma priznajo pravice Slovincem. (Dobro! na desnici.)

Opomniti moram, da je v Gorici med Italijani in Slovenci že več časa ista razmera.

(Dalje prib).

Govor poslanca dr. Ferjančiča

v državnem zboru dne 22. aprila t. l.

(Dalje).

In kako se javi iredenta v monarhiji samej? Kdor je le kedaj živel po italijanskih mestih, po mestih v Primorskeji, ta ima gotovo pojem o tem. To zasledujemo že od 1866. leta sem. Spominjam se, da so leta 1866 po nesreči pri Kraljevem Gradcu — ko so napotili obilo vojaštva od južne armade na severno bojišče in ko so se Italijani bližali Gorici — morali iztirati raznih oseb iz Gorice. Odstraniti so morali Favettije, Rismonde, in kakor se vsi zovejo, ker se je bilo bati, da ne bi ti elementi z Italijani skupno delovali, ako bi poslednji predrli do Gorice. Jezik iredente je petarda. To je sicer argument strahopetnežev, ali je glasen argument in v vednej porabi. (Prav dobro! na desni.) Tudi o tem ve vsakdo česa povedati, kdor je kedaj živel po italijanskih mestih. Še danes se živo spominjam nekega dogodka, katerega sem sam doživel. Bilo je ob nekei cesarskei slavnosti — in petarde so menda v prvi vrsti za to, da služijo kot demonstracijsko sredstvo osobito ob takih dnevih, ki so posvečeni spominu na monarha (poslanec Šuklje: Čujte, čujte!) — bilo je na večer leta 1866. Šel sem po Goriškem glavnem mestu mimo nekega poslopja, v katerem sta bila nastanjena nemško društvo in kavarna in kjer so se shajali elementi avstrijskega mišljenja.

V tem trenutku raspočila se je bomba v veži hiše. Mnogo ljudi je pridrla skupaj. Zbrali smo se pred poslopjem okrožnega urada (Kreisamt), kjer je bival politiški načelnik. V istem trenutku počila je zopet druga bomba. Druzega dne bila je ob povodu cesarske slavnosti v velikej cerkvi slovesna služba božja. Četrte ure pred začetkom službe božje počila je v spovednici zopet bomba. Bomba ta brezdvombeno ni bila dobro tempirana, kajti nameravalo se je, da poče mej službo božjo. Neka ženska padla je v nezavest in so jo morali odnesti. Bombe pa mečejo leto za letom, navel sem samo jeden vzgled. In naj še omenim leta 1882, ko so določili Oberdanka, da z bombami izvede zlobni, peklenski naklep iredente? Ali zlodejci ostali so vsikdar nepoznani, izvzemši Oberdanka samega in nekega družega slučaja iz najnovejšega časa.

Ko se je Depretis nastanil v rumenej hiši, vzrastel je še bolj greben iredenti in oddahnila se je. Mož je bil navdahnjen se srdom do Slovanov in je bil toli zaslepljen, da je menil spreobrniti v Italijo škeleče elemente z dobrohotnostjo in dobrotami. Vspeh je bil dru-

gačen. Naseljevanje Italijanov v Trstu se je množilo, iredenta se je organizovala po okrožjih, po vzgledu telovadnih društev. Obravnava, vršivša se meseca februarja t. l. v Trstu proti metalcem petard, spričala nam je, da so našli spise z napisom: Circolo Garibaldi, sezione Pisino. To so vendar dokazi doslednje, razširjene organizacije.

Vrhu tega je Tržaško časnikaštvo okuženo z iredentiškim mišljenjem

Predsednik prekine govornika: Prosim Vas, gospod poslanec, opozorili so me, da se svojim govorom žalite Italijane. To ni parlamentarno in moram Vas grajati. Prosim Vas, da ne nadaljujete v tem smislu. (Poslanec dr. Ebenbach: To je le avstrijsko! — Klici na desni: To ni žaljenje Italijanov. On govori le proti Garibaldiju! — Poslanec Fliegl: Svoboda govora!)

Poslanec Ferjančič nadaljuje; Dozvolim si pojasniti gospodu predsedniku, da je predmet mojemu govoru iredenta in da ne menim za Avstrijo dobro in pošteno mislečih elementov. Mislim, da je v interesu države, da se vendar enkrat ta stvar na tem mestu primerno razjasni. (Posl. Ghon: Ves govor bil je žaljenje dobromislečih avstrijskih Italijanov. — Posl. Lorenzoni: Rekel je, da je Dantejev spomenik protiaustrijska demonstracija!)

Predsednik: Govornik se je že moral posluževati žaljivih izrazov, ako se italijanski poslanci res čutijo žaljene.

Poslanec Ferjančič: Namen mi je dokazati, da je le v interesu države, ako obračamo pozornost svojo tem razmeram in jaz smatram za svojo dolžnost, da pokažem, kako podoba so zadobile te razmere, osobito v zadnjih letih, kar morem dokazati s samimi istinami.

Zadnji junaški čin iredente pod Depretisom bil je pretečenega leta vzprejem avstrijskih poslancev ob njih prihodu v Trst — vzprejem s petardami. (Prav res! na desni.)

Ali tudi te petarde bile so slabo prirejene, kakor ona v velikej cerkvi v Gorici. Tudi tem petardam bilo je namenjeno, da počijo, ko dojde posebni vlak v Trst. (Poslanec dr. Woldrich: To smo mi doživeli!) Veseli me, da imamo mej nami priče o tem dogodku.

To je bil sicer čin iredente, ali, kakor da je hotel oficijelni Trst popolniti impertinenco iredente, vravnali so vse tako, da se nam je videlo — gospodje mi bodo to pritrdili, — kakor bi bili v deželi sovražnika. (Prav dobro! na desni. — Italijanski poslanci ugovarjajo. — Poslanec Steinwender: Ne, bilo je tam prav prijetno. — Veselost). Vsaj tudi nismo pričakovali slavnosti, ker smo bili vabljeni od drage strani. Ali pričakovati smo smeli, da se nas bode vzprejelo uljudno in spodobno, kakor je to navada pri občevanju z ljudmi.

Opomnim samo, da je predsednik avstrijskega državnega zbora stanoval v 4. nadstropju. (Čujte, čujte! na desni.) Da so mu odkazali malo sobico in še v tej

ki je brez vodnika blodil po lesu: nosil je do 300 unc zlata. Vsako daljno zasledovanje je bilo zastoj, zato so se prostovoljci razšli, samo seržant in nekateri policali so ostali na poizvedbi. Dolgo so hodili sem in tje slednjič so prišli k ovčarni. Domači ljudje so jim povedali, da so prav tega dne prišli neki oroženi možje in jim po sili odpeljali dva najlepša konja na to stran proti Orangu.

Policaji so se koj spustili za njimi in res so uže pozno po noči ujeli dva bushrangerja, katera so vklenili in na ovčarno pripeljali. Ko so njune reči pregledavali, našli so pri enem 200 unc zlata in mnogo funtov šterlingov v močnatej vrečici. Drugega dne zgodaj so ju odpeljali na najbližnjo postajo v Lampingflat. Dobljeno zlato je vzel seržant k sebi na konja. Prišli so v les mej visoke stene. Kar stopi iz zakotja tropa mož in eden za drugim sproži na policaje. Ebi so pali, ostali so pobegnili pustivši zlato in vklenjena tolovaja.

Radi takih neprijetnostij sem prebil na Lachlanu celih šest mescev. V tem času pa smo bili tudi z delom gotovi. Iz obeh naših claimov smo izvlekli s pomočjo svojega stroja prav kmalu nekaj čez tisoč voz zlatonosne gline, katero smo potem še prati morali. Drugej je bilo to delo dosta težavno, tu pa so postavili podjetniki pri močarinah posebne stroje za pranje zlata, kar je diggerjem delo jako olajšalo.

Po skončanem pranju smo se prepričali, da sta bila naša claima najizdatnejša na vsem Lachlanu. Še le sedaj po desetih letih sem mogel resno premišljati o tem, kedaj se bodem vrnil v milo domovino češko. Misel ta se mi je vedno povračala. Nič več nisem mogel strpeti, tudi se nisem briga več za to, kaj se godi okrog mene in koliko bogastva še krije Lachlan v svojem drobu. Tako iskreno sem zaželel češke domovine, da sem težko čakal prve prilike.

Forbes in okolica sta se bolje in bolje lepšala. Mislili so uže takrat na to, da bi s pomočjo kanalov namočili pusto krajino, ki se od reke 200 angleških milj daleč širi. Vsa okolica bi bila potem sposobna za poljstvo in živinarstvo. V mestu samem so začeli staviti velike hiše, in obrt je uže takrat dobro uspeval.

Početkom avgusta 1862. l. sem sedel v Forbesu na dostavnik, ki je vozil v Sydney. Najpreje smo se vozili po samem pralesu, in za večera smo dospeli v Orange, kjer smo prenočili. Drugega dne smo privozili v Bathurst in za večera smo obstali v naselbini Hartley v Modrih gorah; morali smo večinoma peš hoditi. Tretjega dne smo prišli v Penrit, odkoder drži železna cesta v Sydney. S Penrita do glavnega mesta se širijo 34 angleških milj same rodovite ravnine z bogatimi naselbinami. Drugega dne na večer je obstal vlak v Sydneyu.

Sydney stoji na desnej strani botanskega zatoka, po levi strani pa se širi po navršju Woollomooloo. Leža mestu je prekrasna, čaroben je pogled na botanski zatok. Glavne ulice držé od severja na jug; od vzhoda na zahod so ulice neravne in držé z griča na grič. Glavni

ulici sta Pittstreet in Georgestreet. Tu so najimenitnejši in najbogatejši zavodi, trgovina v tem predelu je najživejša. Še veličastnejša so javna poslopja, guvernerska palača, vseučilišče, cerkve, vojašnice in slednjič utrdba Macquarie. Sydney ima tudi imeniten vrt. Okrog zatoka so prijetna sprehajališča. Raz mesta je ves anglešk, in ko bi nas ne motila tu pa tam tropska drevesa, ali pa premnoge zelene papige, skoro bi mislili, da smo v samem Londonu.

V pristanišču je stala tisti čas velika jadrenica „White-Star“ 4000 ton, in namenjena v London. Koj sem plačal 35 funtov šterlingov za drugo mesto, in dne 21. septembra smo odpluli. Plavba je bila ugodna, samo blizu Novega Zelanda nas je vjel vihar. Ladija je bila preobložena, valovi so se vedno podili čez ograjo in prali palubo. Tudi dno ladiji je bilo uže trhlo, in voda nam je vedno silila notri, tako da so mornarji imeli dosta dela. Kapitan je sprevidel, da mora ladijo razbremeniti, dal je toraj 800 ton volne in loja v morje zmetati.

Nekako sredi januarija 1863. l. smo pripluli v kanal La Manche, in potem v London, odkoder sem preko Pariza prišel v T., svoj rojstni kraj.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava 1890.

Govor poslanca Šukljeja

v državnem zboru dne 19. aprila 1890.

(Dalje.)

Pa pojdemo dalje, v Istro. Tu je slovanska večina, toda v političnem in gospodarskem oziru gospoduje italijanska manjšina, a ne morem trditi, da bi bila *avvita cultura italiana* tamošnjim Slovanom prinesla poseben blagoslov. Nasprotno, nadarjeni, telesno in duševno sveži Slovan v Istri je zaostal v svojem razvoju vsled tujega pritiska. Toda dani se, in minulo leto so se pri volitvah gospodje v Poreču začudili — ko je nepričakovano prišla v deželni zbor močna slovanska manjšina.

Toda znali so si pomagati; ovrgli so celo vrsto legalnih volitev. Jeden slučaj pa je tako zanimiv, da ga moram pojasniti zbornici. V kmečkih občinah Volovsko sta bila izvoljena dva Slovanska poslanca, Slovenec Jenko in Hrvat Mandič. Volitev je bila soglasna brez vsake nepostavnosti in ugovora. Vendar so volilne akte izročili verifikacijskemu odseku, ki ima italijansko večino. Odsek je priporočil potrditev volitve. Pa kaj se je zgodilo? Ko je stvar prišla na dnevni red, predlagal je predsednik, naj se glasuje o vsakem posebej, akoravno je manjšina ugovarjala in se sklicevala na poslovni red. Volitev jednega poslanca je bila potrjena, a drugemu je šlo drugače, akoravno je bil pri isti volitvi od istih

poslancev izvoljen. (Čujte! Čujte! na desnici.) Pri glasovanju je vstala slovanska manjšina in italijanski poročevalec, italijanska večina pa je obsedela. Predsednik je naznanil: Volitev ni potrjena. Na galeriji je bilo veselje in glasno so kričali: Fuori Mandič! Predsednik je pozval poslanca, kateremu je bil mandat popolnoma postavno izroččen, naj zapusti dvorano. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Gospoda, ne bodem dodajal komentarja. Le nekaj omenim. Pred leti je v visoki zbornici stavil predlog mož, česar delovanje moremo opazovati in ki tudi pri slovenskem narodu vživa zaupanje, namreč g. poslanec Coronini, naj bi se napravilo volitveno sodišče. Ta predlog je podpisal tudi poslanec, ki je sedaj deželni poslanec v Istri in se je vdeležil onega nezaslišanega dogodka v deželnem zboru. (Čujte!) Torej sodite sami!

Navedel sem ta dogodek le iz tega vzroka, ker je vlada nasproti nemškim zahtevam tako občutljiva, tega javnega zatiranja slovanskega življa v Istri pa ne vidi; vprašam torej: ali je popolnoma slepa in ne bode li uvidela, katera je jedino prava politika Avstrije na Primorskem?

Pred leti smo večkrat opozarjali na nevarne razmere, ki se tam razvijajo, na rastoče iredentovsko gibanje; pa očitati so nam, da obrekujemo. Minulo leto je bilo več gospodov na Primorskem, in gotovo se je ta ali oni osebno prepričal, da ne raste avstrijsko čustvo v nekaterih višjih krogih in da se iredenta širi v toliki meri, da moramo le zelo obžalovati. (Res je! na desnici.)

(Dalje prihodnjič.)

Govor poslanca dr. Ferjančiča

v državnem zboru dne 22. aprila t. l.

(Dalje).

Spomnil se je v svojem nagovoru tudi slovenskega elementa v Trstu, kar se dosedaj ni dogajalo. In zakaj je tako storil? Samo zato, da bi Slovincem pokazal, kdo je gospodar. Po nekaterih, sicer prijaznih besedah rekel je: „ako bi pa nastopili predrzni agitatorji, kateri bi hoteli rušiti mir mej prebivalci mesta in onimi okolice, kateri bi zahtevali prenapete in absurdne stvari, (Posl. Steinwender: No, kaj hočete?) kateri bi sejali razpor mej ljudstvom, potem gospoda moja, zgrabimo za ščit jedinstvi, da visoko držimo našo latinsko kulturo, jasno to hčerko preteklih stoletij. (Posl. baron Hackelberg: Bravo!)

No, kakšne pa so te prenapete, te predrzne zahteve Slovencev? Slovenci zahtevajo, da bi magistrat, ki je vendar politiška oblast, vsprejemal in reševal slovenske uloge; Slovenci zahtevajo, da bi smeli svojim zaslužnim možem postavljati nagrobne spomenike s slovenskimi napismi (Klici na desni: Kar se jim zabranjuje!); Slovenci zahtevajo podpor za verske namene, o katerih se

pač reči sme, da bi služili le Slovincem, kajti Italijani itak ne obiskujejo cerkva (posmeh na levi); oni zahtevajo slednjič, da dobe 2000 v Trstu živečih slovenskih otrok jedno slovensko šolo. (Posl. Šuklje: Jedno šolo za 2000 otrok!)

To so tiste prenapete in absurdne stvari, katere zahtevajo Slovenci; in tisti predrzni agitatorji so pa taki-le, kakor videte tukaj-le jednega mej nami v osebi poslanca N a b e r g o j a. (Posl. Šuklje: da, tako-le izgledajo!)

Da tak nagovor ne more vzbuditi zaupanja domestnega zastopa, je jasno.

Toda mestni zastop vpri se je tudi vladi, ker je ta-le, boječa se demonstracij, prepovedala prepeljavo ostankov umrlega italijanskega pesnika, kateri je poznal Trst le kot neodrešeno mesto; s temi ostanki imeli so priti tudi rečene Garibaldijeve relikvije.

In kako stališče je zavzela osrednja vlada ob tem vprašanju? Mi vemo dobro, da si vlada ne more vsvariti lokalnih faktorjev, kakor bi hotela; ali toliko bi že smeli zahtevati, da bi šla vsaj pri onih naredbah, katere more urediti po lastnej volji, slovenskemu, po lokalnih faktorjih tlačenemu elementu na roko in da ne bi dopustila, da ta element ovirajo v njega razvitju. Toda osrednja vlada ne ugodí prošnji 1400 očetov za jedno slovensko šolo s praznim izgovorom, češ, da je rečeno, od 1400 očetov podpisano prošnjo vzelo v roko in jo napotilo do raznih istanc neko društvo, katero formalno ni bilo v to opravičeno.

Toda jaz mislim, da bi bila dolžnost vlade, ko je zvedela o tej potrebi, zahtevati od mestnega zastopa, da otvori jedno slovensko šolo.

Osrednja vlada osnovala je Italijanom v Trstu državno obrtno šolo z izključljivo italijanskim poučnim jezikom, dočim je našo prošnjo, da bi se na tej obrtni šoli osnovali tudi slovenski oddelki, odbila. Mi moramo torej dopustiti, da se italijančijo naši dečki, ali pa se morajo odpovedati obiskovanju šol.

Osrednja vlada namerava tudi v Trstu osnovati izključljivo italijansko učiteljsko pripravnico. Pravim, da namerava, ker budgetni odsek, ne poznajoč obstoja in razširjenja iredente, zahteva, da glasujemo in da tako rekoč pozovemo vlado, da v Trstu osnuje rečeno učiteljsko pripravnico. Jaz menim, da bi bila taka pripravnica v Trstu odveč, kajti potrebnih učiteljskih moči morejo si pridobivati od italijanskega oddelka učiteljske pripravnice v Kopru in od italijanskega oddelka ženskega učiteljišča v Gorici.

Ako ustanove v Trstu učiteljišče, obiskovano bode gotovo prav obilo; vzgojilo se bode toliko učiteljskega materiala, da ga ne bode moči v Trstu namestiti. To obje namesili bi po vsem Primorskem, in če ne to, gotovo pa po Tržaški okolici, in kakor stvari stoje, bi se po tih, slovenščine nezmognih učiteljih gotovo ne širil avstrijski duh po šolah okolice.

so dobila semitska plemena še le pozneje od azijskih narodov. V starobaktrijskem jeziku se zove roža „vareda“ armenski „varda“, colski „broden“, grški „rhodon“, a latinski „rosa“. V vse moderne evropske jezike je prešlo ime rože z latinskega, ker so jo Rimci z drugimi cveticami po Evropi raznesli. Divjo rožo, ki pri nas raste, nazivamo šipek. Tudi pri drugih narodih je tako. Nedvojbeno je toraj, da smo samo rožo in ime prejeli od Rimcev.

Kakor pri starodavnih Semitih, tako je tudi v Egiptu za farasuske dobe bila roža nepoznata, niso je našli niti na klesanih niti pisanih spomenikih. Prekrasni rožni vrtovi ob Nilu so nastali še le za dobe Ptolomejcev. Tudi v samej Indiji ni rože, ker jej tropsko podnebje ne ugaja. Rože, katere pri nas zovejo indijsko ali bengalske, doma so v Kitaju.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava 1890.

Govor poslanca Šukljeja

v državnem zboru dne 19. aprila 1890.

(Dalje.)

Tudi o Koroškem hočem govoriti. Najprvo omenim, da so izrazi, katere je rabil včeraj g. poslanec za Beljak, nekaj zviti; in po njih lahko sodite, kako gospodje, ki so tukaj v manjšini, tam proti nam postopajo, kjer so v večini. (Poslanec Klun: Res je!) Jeden izraz, ki ga je rabil, moram naglašati.

Rekel je: Vsak spraven poskus bomo smatrali kot to, kar je, namreč prelomljenje miru; kjer pa imamo moč, je sicer ne bomo zlorabili, toda ne bomo je odstopili in ne delili.

Gospoda moja! Protestujem proti temu, da je gosp. poslanec dr. Steinwender te misli, da imajo on, njegovi tovariši ali njegov narod oblast nad nami. Mi priznamo moč postave in tej se klanjamo; to oblast radi priznamo našemu cesarju in gospodu (Dobro! Dobro! na desnici), za katerega so krvaveli naši očetje in mnogi izmed nas, in za katerega bomo radi tudi svoje otroke poslali v boj in smrt; toda oblasti te stranke ali posameznega naroda ne bomo nikoli priznali, nikoli se ji klanjali. (Pohvala na desnici.)

Ne bodem obširen, tudi ne morem biti kot generalni govornik, toda iz mnogega gradiva izberem vsaj jeden slučaj.

Glede na Koroško se nam vedno ugovarja, kadar govorimo o tamošnjih šolskih razmerah, da ljudstvo hoče tako imeti in da ni z nami jednih misli.

Gospoda! Formalno je to res; toda videli boste, da slovensko prebivalstvo na Koroškem v resnici ne

more imeti veselja, da bi se izreklo proti sedanjí šolski uredbi.

Vzgleđ, ki ga navajam, tiče se šolske občine Šentjakob v Rožni dolini, ki ima štirirazredno šolo. Od leta 1878 zahtevajo ljudje v Šentjakobu slovenski pouk v ljudski šoli. Zahtevajo slovenščino kot poučni jezik in da se nemščina od četrtega šolskega leta dalje vpelje kot učni predmet; ta zahteva vendar ni pretirana. Do leta 1883 je krajni šolski svet ponavljal te prošnje. Ker so mu to ustavili, obračal se je odslej občinski zastop na deželni šolski svet; zadnja peticija vložila se je bila meseca aprila ali maja minulega leta. Več mesecev ljudje niso dobili odgovora; končno pride poziv, naj se vsi stariši in varuhi otrok dne 20. novembra zberó v šolskem poslopji, češ, da pride gosp. okrajni glavar osebno (Čujte! Čujte!), da se prepriča, ali res ljudje to žele, kar občinski zastop navaja v prošnji.

Gospoda! Opozarjam Vas, da se postopanje okrajnega oblastva v tem slučaju ne strinja z razlago naučnega ministerstva in državnega sodišča. Ko se je obravnavalo o taki prošnji, katero je podpisalo šestinpedeset občanov v Šentlenartu, razsodilo je naučno ministerstvo, da ne morejo občani odločevati o šoli v narodnostnem oziru, če tudi vzdržujejo šolo, temveč krajni šolski svet.

V tem slučaju pa so stvar obrnili. Obrnili se niso na občinski zastop ali krajni šolski svet, temveč naravnost na občane, na stariše in varuhe otrok, kateri naj razsodijo. Pri tem pa je bilo tole čudno: V razglasu se je glasilo: Kdor ne pride, tega glas se smatra tako, da je popolnoma zadovoljen z dosedanjimi razmerami. (Čujte! Čujte! na desnici.) Vendar je prišlo 157 starišev in varuhov. Gospod okrajni glavar je prišel in govoril tri četrt ure — v nemškem jeziku.

Na Koroškem imajo čudovito navado, — vsaka dežela ima svoje posebnosti, — da deželni predsednik posebno rad pošilja slovenščine rezmóžne uradnike v one okraje, kjer bivajo Slovenci; nasproti pa je bil poslan v čisto nemški okraj okrajni glavar, ki je slovenščine v besedi in pisavi popolnoma zmožen; to se menda dogaja zato, da se olajša občevanje s strankami. Dotični okrajni glavar, ki je prišel v Šentjakob, moral se je po tolmaču razgovarjati z ljudmi; in ta tolmač je bil okrajni šolski nadzornik.

Na dolgo in široko se je vršila obravnava, da namreč deželni šolski svet ne more uslišati te prošnje, in skušali so ljudi pregovoriti. Toda nič ni pomagalo. Pri glasovanji je 135 oseb glasovalo za slovenski pouk in le 19 za dosedanje organizacijo, 3 pa so prej odšli. Od tega je preteklo 5 mesecev, in občina Št. Jakob, ki se že 12 let bori za slovensko šolo, še vedno čaka na rešitev svoje prošnje.

In navzlic temu je pisal koroški uradni list dne 9. februarja 1890: „Umevno pa je, da bode vlada tudi

v prihodnje tako skrbno izvrševala opravičene želje v deželi (Smeh na desnici,) kakor se je doslej deželni zbor vedno oziral na take želje.“ (Poslanec Pollak: Quod erat demonstrandum!)

Ko sem dobil ta list v roke in čital te vrstice, moral sem se sramovati. Tako postopajo organi one vlade, katero slovenski poslanci skoraj že 11 let podpirajo s toliko požrtvovalnostjo!

Čutil sem to, kakor tedaj, ko sem v istem koroškem uradnem listu čital posamezna imena nas slovenskih poslancev in poleg tega epitheton ornans „narodni huj-skači.“ Na tak način postopajo koroška oblastva proti nam.

Preidem h koncu; pečati se hočem še z govorom spoštovanega voditelja levice. Popolnoma se strinjam z jedno njegovo trditvijo ter ji pritrdim. Z gosp. poslancem pl. Plenerjem namreč kličem vladi: „Sprava ne sme veljati le za Češko!“ Pač obžalujem, da se strinjava le na vnanje, le po obliki, glede na stvar samo pa sva si nasprotna.

Najprvo hočem popraviti jedno trditev g. poslanca pl. Plenerja. Očital je namreč vladi, da je zopet združila desnico. Jaz sem le skromen član naše večine, le *miles gregarius* v njenih vrstah, toraj ne vem, kaj se vse godi za kulisami; kolikor pa mi je znano, združila se je desnica brez vladne pomoči, le iz tega vzroka, — kar naravnost povem, ker še vedno veljajo oni vzroki in nameni, ki so nas prvotno zjediniili. To organizacijo pa je gospod pl. Plener imenoval le bojovno organizacijo.

V nekem pomenu je vsaka politična zveza moment boja, treba pa je tukaj razločiti, ali se gre tukaj za napad, ali obrambo (Tako je! na desnici), in tukaj morem nasproti voditelju levice naglašati, da se desnica ni zjediniila, da bi zatirala nemško-liberalno stranko. To nam ni hodilo na misel. Mi smo hoteli sami sebe obvarovati zatiranja, katero smo za časa gospodarstva nemško-liberalne stranke tako bridko občutili (Pohvala na desnici); zavarovati si najvišja dobra, narodno in versko prepričanje, enakopravnost in avtonomni razvoj. (Dobro! na desnici.) Druzega nismo nameravali. To so načela našega zedinjenja, nravna ideja, ki nas je vodila. In kaj hoče gospod poslanec pl. Plener? Včeraj je v svojem jako pomenljivem govoru očital vladi, da ne posluša levice, da ne razruši desnice, da ne krene na drugo pot. Vprašam: Na katero pot?

Pazljivo sem poslušal njegov govor, toda družega ne morem sklepati, kakor da je vrli govornik mislil pot do onih razmer, ki so bile pred letom 1879, proti katerim se moramo mi vedno ustavljati (Dobro! na desnici,) ker smo prepričani, da so škodile Avstriji in nam (Dobro! na desnici), oslabile državo v notranjem in zadržavale njeno delovanje na vnanje. Mislim, da gospod poslanec dr. pl. Plener s svojo trditvijo ni koristil spravi.

(Tako je! na desnici.) In ko bi dvomil, ali prav sodim, razpršil mi je ta dvom g. pl. Plener sam.

(Konec prih.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — V tržaškem mestnem zboru bilo je dne 24. maja sila viharo. Pokazalo se je, da je lahonske mestne odbornike že zdavnej pekel šolski govor Nabergojev pri budgetni razpravi državnega zbora. Sedaj pa se je lahomom podala prilika, ko se je posvetovalo o razširjenji laške ljudske šole v Škedenji in napade ga prvi dr. A. Angeli s protestom zoper Nabergojevo sumičenje. Odbornik Nabergoj odgovarja, da mestnemu odboru ne pristojta pravica kritike o tem kar je on govoril v državnem zboru, za to odgovoren je samo svojim volilcem in prepričan je, da mu od teh pritrjuje najmanj 95%, sicer pa je vse, kar je tam govoril gola resnica. Lahon Spadoni pridruževa se protestu dr. Angeli-ovemu. Potem ko sta še slovenska odbornika Martelanc in Nidlišek zagovarjala Nabergoja, oglasi se predsednik z zahvalo dr. Angeli-u in z očitanjem, da je poslanec Nabergoj sumičil lahonsko stranko. Odbornik Nabergoj prosi besede k stvarnemu popravku ter obžaluje, da se je predsednik tako izjavil, ker kaj tacega se ne prigodi v nobenem parlamentarnem zboru Evrope ter protestuje proti takemu postopanju. Ko predsednik omenja, da je Nabergoj to sam povzročil s svojimi napadi, zakliče ta s sedeža kazoč na predsedništvo: To je predsedništvo, to je italijanska kultura!

Po teh besedah pa nastane strašanski krik med lahoni in na galerijah, pretili so g. Nabergoju, pestmi klicajoči fuori! fuori! (ven! ven!) in še le ko je po dolgem vršanji Nabergoj izjavil, da laškega naroda ni nameraval žaliti, se je nemir nekoliko polegel. Vsa dogodba kaže, da lahonstvo v Trstu postopa po dolgi navadi samovoljno in Slovencem nasproti krivično, ker bi se sicer branili z razlogi, ne pa s surovostimi. Da se te krivice odpravijo treba bode še trdih borb slovenskemu življu, vlada pa ne sme dalje rok križem držati in lahomom dajati samega sladkorja, ker se vidi, da potrebujejo grenkih zdravil.

— Okrajna bolniška blagajnica ljubljanska. V dobi desetih mesecev obolelo je 648 blagajničnih udov, izmed teh 577 moških in 71 ženskih. Umrlo je 22 udov, mej temi 3 ženske. Izplačalo se je bolniščine 5014 gld. 49 kr., bolniških oskrbovalnih troškov 810 gld. 14 kr., voznine 70 gld. 46 kr., pogrebščine 294 gld., zdravniških troškov 1813 gld. 84 kr., za zdravila 1251 gld. 38 kr., za kopelji 89 gld. 75 kr., za terapijske pripomočke 23 gld. 98 kr., in za oboznino 44 gld. 9 kr., toraj skupno 9412 gld. 13 kr.

oporoke pokojnikove, da na grobu rož ne sme nikdar zmanjkati. Antonij je nekda prosil Kleopatro, naj mu grob z ročami posiplje. Dan 11. maja je bil v Rimu posvečen rožam. Na ta dan so grobove dragih pokojnikov z novimi venci olepoticili, in nadgrobne spomenike z rožnim oljem pokropili.

Pozneje so navaljivale čete divjih plemen v zemlje, katere so slcvele z znanostjo in umetnostjo, in so uničile vse pridobitve prejšnjih časov. Propali so tudi krasni rožni vrtovi, s katerimi se je doslej rimska država ponašala. Glasoviti rožnjaki okoli Paestuma so propali za vselaj, ker se je plodna okolica spremenila v močvirno pustinjo. (Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz državnega zbora.

Budgetna razprava 1890.

Govor poslanca Šukljeja

v državnem zboru dne 19. aprila 1890.

(Konec.)

Ko je včeraj gosp. poslanec dr. Steinwender zgradil pravi Eifflov stolp fraz, trdeč, da vsako spravo za Koroško zavrača kot prelomljenje miru, kaj je voditelj levice odgovoril na to? Nič drugega, kakor da je potrdil solidarnost Nemcev in da Nemci na Češkem hočejo podpirati vsako narcdno željo, toraj tudi to, katero je izrazil dr. Steinwender.

Vprašam pa voditelja levice: ali misli na ta način doseči svoje namene? On trdi, da hoče doseči narodni mir v Avstriji ter vse moči naše države porabiti za velike socijalno-politične naloge.

Ali pa bode na ta način dosegel te namene! Gospoda! V tem se moti! Tudi mi smo rasli v zadnjih letih; tudi mi smo se ojačili. In če tudi nemškemu narodu prištevajo te in one prednosti, a to prednost imamo, da moramo več trpeti za svojo narodno stvar, kakor naš nemški sosed. (Poslanec Salášek: Ker smo se učili!) Miru na ta način poslanec pl. Plener ne bode dosegel; on bode one narodne prepire, katere z vso pravico obžaluje, utrdil ter sovraštvo med avstrijskimi narodi naredil kot stalno zlo.

S tem bi mogel končati. Ne vem, kako visoko me ceni gospod poslanec dr. Steinwender; ali me meri z istim merilcem, kakor je včeraj gosp. poslanca dr. Gregorca, ali tudi mene prišteva onim „resnejšim slovenskim politikom“, ki mu delajo nekaj skrbij? Bodi, kakor drago; opomniti le hočem, da, odkar se pečam s politiko, premišljam o resnici stavka, karerega je včeraj izgovoril g. finančni minister, da namreč v politiki ne odločuje formalna politika. Politična vprašanja se ne rešujejo, kakor logičnih sklepov oblike. Logično smemo tudi mi zahtevati ono pravico, kakor se je dovolila nemški manjšini na Češkem. (Dobro! na desnici.) Toda, gospoda,

mi Vam ne storimo tega veselja, ne gremo tako daleč; mi ne zahtevamo tacih izjem. Vem, da se v politiki ne sme delati po šabloni. Priznam raznoterost razmer in ne poganjam se za zahteve, ki so same na sebi logične, pravične, za katere pa imamo premalo moči.

Rečem pa le: Vlada ne sme posnemati dogodkov na Češkem, temveč delati v njihovem duhu. (Dobro! Dobro! na desnici.)

Zahteve, katere smo stavili minolo leto, so vladi znane; tudi zbornici niso neznane. Tudi nimam povoda, da bi zvišal naše zahteve, ker so Nemci na Češkem več dobili. Ostanem pri naših zahtevah. Toda pričakujem od vlade, katero smo doslej zvesto in pošteno podpirali, da tudi uresniči te zahteve (Dobro! na desnici); pričakujem tudi od zmernejših Nemcev, da bodo naposled spoznali naše pravične zahteve. Mi ne žalimo tuje pravice, ne stavimo zahtev, ki se ne bi strinjale z interesi tega naroda. Gospoda! Živimo v čudnem času. Ta duh časa je pojem države napolnil z novo vsebino in državno oblast razširil v nepregledno daljavo.

Vedno rasto zahteve, katere stavi država do posameznikov in narodov, na katerih sloni. Te zahteve pa se bodo le tedaj prostovoljno in z veseljem uresničevale, ako državno oblast navdaje in prešinja ideja pravičnosti.

Ali bode visoka vlada priznala to stališče in postopala po teh načelih? Imeli smo žalostne skušnje zadnja desetletja, vendar pa naravnost ne zanikam tega vprašanja.

Zato bodem glasoval, da preidemo v nadrobno razpravo, in isto priporočam visoki zbornici. (Živahna pohvala na desnici. — Govorniku častitajo.)

Iz letošnjih delegacij.

Minulo soboto dne 7. junija sprejete ste bile pri cesarju obe delegacije v Budimu in sicer na Ogerskem kot gost avstrijska prva.

Avstrijska delegacija izvolila si je za predsednika letos kneza Jurija Czartorski-ja (levičarji glasovali so za Chlumecky-ja, ki je pa ostal v manjšini.)

Glavna naloga predsednikova je nagovor na cesarja pri sprejemu delegacije, predsedovanje v sejah delegacije je stvar formalnosti. Govor pred cesarjem pa ima političen pomen in je sostava njegova v avstrijski delegaciji prepuščena po vsem osebi izvoljenca, in zato si delegacija svojega predsednika vedno izbira izmed členov večine. Videti je, da so levičarji letos računali s tem, da pri izvolitvi predsednika Čehov še ne bode navzočih in da bi bilo tako mogoče po zvijači in takem naključji na častno mesto predsednikovo povzdigniti Chlumecki-ja, kar je pa spodletelo.

Ogri imajo v delegacijah že dalj časa grofa L. Tisza za predsednika, to da tam je vpeljana navada, da predsednik svoj nagovor do cesarja pred sprejemom naznani članom delegacije v zaupnem razgovoru.